

Список бібліографічних посилань

1. Андронникова О. О. Виктимность поведения подростков: причины возникновения и профилактика. Новосибирск: НИИ, 2005. 300 с.
2. Коновалов В. П. Виктимность и ее профилактика. Виктимологические проблемы борьбы с преступностью. Иркутск, 1992. С. 45–54.
3. Ривман Д. В. Криминальная виктимология. СПб.: Питер, 2002. 304 с.
4. Ривман Д. В., Устинов В. С. Виктимология. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2000. 332 с.
5. Франкл В. Э. Виктимология и виктимность. Душанбе, 1972. С. 54–63.
6. Христенко В. Е. Психология поведения жертвы: учеб. пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2004. 416 с.

Одержано 12.02.2017

Рассмотрена проблема виктимного поведения, отмечена сущность понятия и психологические особенности, виды виктимного поведения, а также типы жертв преступлений.

Ключевые слова: виктимность, виктимное поведение, виды виктимного поведения, типы жертв.

УДК 159.923

Вікторія Олександрівна КАЗМІРЕНКО,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
викладач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

Держава і суспільство мають відстоювати і захищати права дитини, серед яких: право на життя і фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого поводження; право на здоровий та безпечний розвиток та ін. Всі ці права порушуються, коли дитина піддається насильству. Жорстоке поводження викривлює усі сторони фізичного, психічного та соціального становлення дитини, ускладнює процеси її зростання і дорослішання, унеможливаючи вибудову зрілих, безпечних, теплих та поважних відносин між дитиною і оточуючим світом, суспільством і окремими людьми.

Ключові слова: діти, права дитини, жорстоке поводження, насильство.

Актуальність проблеми жорстокого поводження з дітьми полягає в тому, що різні види насильства над дітьми, ігнорування їх основних потреб негативно впливають на розвиток, здоров'я та життя дитини, порушують її соціалізацію, породжують бездоглядність та злочинність серед дітей.

Достовірної статистики щодо дітей, потерпілих від жорстокого поводження з ними, в Україні немає передусім через відсутність доступного механізму виявлення та системи обліку таких дітей. Але поширення жорстокого поводження з дітьми в сім'ї, школі, мікросередовищі є очевидним і свідчить про дійсне відставання розвитку юридичної та правової науки від потреб соціальної практики [1, с. 49].

Ураховуючи, що насильство – це примус і шкода (збиток), які відбуваються проти волі того, на кого спрямовані, можна стверджувати, що жорстоке поводження не обмежується насильством, а є ширшим поняттям. Насильство завжди здійснюється з наміром завдати шкоду, біль тощо, а жорстоке поводження може мати в основі цілком позитивні наміри [2, с. 57]. Іноді людина, що застосовує жорстоке поводження з дитиною, не усвідомлює поганих наслідків такого поводження. Жорстоке поводження з погляду прав людини можна розглядати як:

- ігнорування потреб дітей, порушення їх прав;
- відсутність догляду за ними (чи незадовільний догляд);
- ізоляцію дитини, бойкот (зокрема, в дитячому колективі);
- відсутність проявів батьківської турботи, любові, доброти, чуйності;

- безвідповідальність щодо дітей;
- бездіяльність батьків щодо дитини в складній ситуації;
- насильство всіх видів;
- брутальність, глузування, неповагу до гідності, особистості дитини;
- ставлення до дитини без урахування її віку,
- дитина просто не може зробити того, що вимагають від неї батьки;
- авторитарний стиль спілкування з дитиною;
- обман дитини.

Лише менша частина з переліченого карається відповідно до національного законодавства. Інше залежить від педагогічної культури батьків, педагогів, соціального оточення, культури в мікросередовищі, моральних цінностей тощо. Жорстоким поводженням із дітьми ми вважаємо будь-які умисні дії психологічного, економічного, фізичного, сексуального спрямування щодо дитини або бездіяльність, ігнорування основних потреб дитини, інші прояви жорстокості щодо неї, що шкодять психічному, фізичному здоров'ю дитини, нерідко загрожують її життю або навіть приводять до смерті, негативно впливають на умови для повноцінного розвитку дитини, забезпечення її прав та свобод. У Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» виокремлено чотири види насильства в сім'ях: психологічне, фізичне, сексуальне та економічне. Численні соціологічні опитування дітей, проведені авторитетними науковими організаціями, свідчать про широке розповсюдження насильства в ставленні до дітей: від 40 до 50 % опитаних дітей зазначили про застосування до них різних форм насильства. Опитані батьки або дорослі також свідчать про поширення насильства з боку інших осіб до молодшого покоління. Як правило, батьки та дорослі джерелом насильства вважають інших дітей, учителів, медичних працівників, міліціонерів, подеколи державних службовців. Діти визначають джерелами насильства батьків/вітчимів, старших братів або сестер, однокласників. Особливості спостерігаються й серед видів насильства: чим менша дитина, тим частіше вона може зазнавати фізичне насильство. Психологічне та сексуальне насильство характерніше для дітей підліткового віку. Економічне насильство не залежить від віку дитини й трапляється в значних обсягах протягом усього життєвого циклу опитуваних [3, с. 34]. У ЗМІ насильство над дітьми представлено дуже обмежено, переважно окремими випадками. Слід урахувати й те, що насильство в сім'ї тривалий час було закритою темою й до сьогодні соціум не охоче звертається до цієї теми. Домашнє насильство у більшості випадків вважається особистою справою сім'ї й замовчується. Діти не люблять говорити про знущання над ними, часто вважають, що спричинили конфлікти своєю поведінкою, сліди від побиття пояснюють випадковим травмуванням. Особливо високим є рівень домашнього насильства по відношенню до дітей у сім'ї.

Для багатьох дітей рідний дім буває небезпечнішим, ніж вулиця, коли під загрозу ставиться не лише психічне й фізичне здоров'я дитини, але й життя. Стереотип виховання дітей батьками методом фізичного покарання закладений у свідомості й застосовується із покоління в покоління як найбільш ефективний і дієвий. Для багатьох дорослих насильство, особливо психологічне й фізичне, є обов'язковим атрибутом виховання дитини. Статистика переконує, саме в сім'ї відбувається 30–40 % усіх тяжких злочинів. У більшості випадків жертвами злочинів на ґрунті сімейно-побутових конфліктів є діти – ті, хто не здатний себе захистити. Через домашнє насильство чимало дітей самі залишають сім'ї, закінчують життя самогубством. Шкідливість фізичного покарання полягає в першу чергу в тому, що воно збуджує нервову систему дитини. Її психіка грубішає, дитина стає нечутливою до інших засобів виховання, до добра. Водночас такі «педагогічні методи» закріплюються у свідомості і пізніше використовуються для виховання власних дітей як найбільш впливові та ефективні.

Основу сімейного неблагополуччя, як правило, становлять конфлікти міжособистісного, соціально-побутового та психофізичного й фізіологічного характеру, і найчастіше зумовлюються соціально-економічними, суспільно-політичними, моральними умовами життя людей, їх біогенетичною природою й нездатністю долати труднощі. Рівень спілкування дітей у неблагополучних родинах не відповідає вимогам належного виховання. Причини, що призводять до дисфункції родинних стосунків та визначають сім'ю як таку, що

перебуває в складних життєвих обставинах, дуже різні. У цілому їх можна згрупувати за такими ознаками: економічні; асоціальні; психолого-етичні.

Отже, уявлення про те, що жорстоке поводження з дітьми, зокрема насильство над ними, відбувається лише в соціально неблагополучних сім'ях, сучасні дослідники вважають помилковим. Такі зловживання щодо дітей відбуваються в усіх прошарках і категоріях населення, незалежно від класових, расових, культурних, релігійних, соціально-економічних аспектів. Наслідки жорстокого поводження з дітьми руйнівні. У дітей формується почуття меншовартості, власної неповноцінності, виникають депресії, намагання покінчити життя самогубством і на цьому фоні стійкі особистісні й поведінкові особливості, які роблять їх малопривабливими і навіть небезпечними для суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Волинець Л. С., Гурковська Л. П., Савчук І. В. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик. Київ: К.І.С., 2011. 132 с.
2. «Зелені кімнати»: психологічні особливості організації роботи з дітьми/Н. П. Бочкор, О. М. Цільмак, О. В. Швед та ін. Київ: Агентство «Україна», 2012. 112 с.
3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: метод. посіб./Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Клименко, 2015. 114 с.

Одержано 02.03.2017

Государство и общество должны отстаивать и защищать права ребенка, среди которых: право на жизнь и физическую неприкосновенность; право не быть объектом издевательств или жестокого, бесчеловечного или унижительного обращения; право на здоровое и безопасное развитие и др. Все эти права нарушаются, когда ребенок подвергается насилию. Жестокое обращение искажает все стороны физического, психического и социального становления ребенка, осложняет процессы ее роста и взросления, делая невозможным выстраивание зрелых, безопасных, теплых и уважительных отношений между ребенком и окружающим миром, обществом и отдельными людьми.

Ключевые слова: дети, права детей, жестокое обращение, насилие.

УДК.159.343

Людмила Анатоліївна КОВАЛЕНКО,

слухач магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Лариса Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ВІКТИМНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Проаналізовано поняття віктимності згідно із сучасними дослідженнями цієї дефініції в юридичній площині і в сучасній психологічній науці. Розглянуто основні види індивідуальної та масової віктимної поведінки.

Ключові слова: віктимність, віктимна поведінка.

На сьогоднішній час доволі складно собі уявити віктимність, як суто кримінологічне поняття. Віктимність (від лат. Victim – жертва) тлумачиться як стійка особистісна якість, що характеризує об'єктну характеристику індивіда ставати жертвою зовнішніх обставин і активності соціального оточення, або схильність суб'єкта до поведінки у взаємодії з іншими виявлятися жертвою. Вивченням різних аспектів віктимності займалися такі вчені як Л. В. Франк, Д. В. Рівман, В. Я. Рибальська, В. П. Коновалов, В. І. Полубінський та ін. Окрім правознавців, також віктимологію вивчали соціологи, психологи (А. Фатгах, В. Є. Христенко, Клейберг, М. А. Одинцова та ін. Зростання інтересу до віктимології набуло у 1940 роках.